

Presumpcions cronocèntriques

Hom oblida fàcilment que el passat ha estat viscut per homes que s'hi han jugat la seva única vida i tota la seva capacitat de dolor.

Josep Pla, *Humor, candor...* vol. 24 de les OC (1973: 18)

Una cosa és centre i centralitat. Sempre vertebrants. I una altra, de ben diferent, centrisme i centralisme. Infectes, si fa no fa com la majoria d'-ismes. Deixem ara aquí de banda aquest últim («polítics té la pàtria...»). I passem a parlar d'aquell. No com a sinònim de compromís aparentment anodí més o menys hipòcrita. Sinó en tant que manifestació perversa d'una supremacia socialment injusta i epistemològicament falsejadora. Com ara puguin ser-ho allò que solem entendre per etnocentrisme, per glossocentrisme, per androcentrisme, etc.

I bé. Referim-ho llavors a la nostra època. Tan pagada de si mateixa. Tan convençuda de les bondats que la caracteritzarien. Algunes, certament, per comparació almenys amb moments anteriors, ben positives, prou. Però les quals no s'hi val que deixem interferir, com a historiadors del fet cultural, en la percepció que ens formem de supòsits, d'obres, d'actituds de temps més o menys pretèrits.

Tret, és clar, que no vulguem incórrer, per simple babaueria o per mesella claudicació davant la plaga de la *political correctness*, en flagrant error d'extrapolació anacrònica; és a dir, en greu pecat de cronocentrisme.

Vet ara aquí, doncs, tres exemples concrets per amanir la constatació teòrica precedent.

1) Just tornat de l'exili, el bon Pere Calders va ser tractat de «racista» (vegeu el seu pròleg a la primera edició de *L'Aquí descansa Nevares*, 1967). N'era la causa les seves narracions d'ambientació mexicana. I, l'agent fiscalitzador, eren uns multicultis *avant la lettre* (continua havent-n'hi, i com!) incapaços d'entendre res que no fos (que no sigui) a través d'una òptica maniquea de perpetus bons i de perpetus dolents (només que amb capgirament, ara, dels respectius rols tradicionalment assignats).

2) Un dels preus a pagar per la desitjabilíssima i encara ni de molt plenament aconseguida equiparació de la dona amb l'home és el prodigament, a tort i a dret, dels termes *misogínia*, en la seva forma substantiva, i *misogin*, en l'adjectiva. D'on

la sovintejada aberració conceptual de despatxar sota aquestes etiquetes, amb ànim denigratori (i per indicar només dos de tants casos possibles), obres com l'*Espill* o *La Ben Plantada*, Jaume Roig i Eugeni d'Ors com a autors òbviament inclosos.

3) Commemoració, aquest any proppassat, del setè centenari de la mort de Ramon Llull. En la intervenció oral d'una competent medievalista davant un públic en principi de bona gent, a propòsit de vida, fets i miracles del polígraf mallorquí, hi ha qui s'alça i, ufanós de com foren d'amplis a hores d'ara els nostres horitzons mentals, el bescanta del dret i del revés, tot titllant-lo d'intolerant, de proselitista, de rosegaaltars, etc. (!).

Al pas que anem, aviat hi haurà qui farà retret a en Prat de la Riba o a en Fabra de no haver estat independentistes o qui, en un àmbit més pròpiament literari, reprotxarà al Baró de Maldà de no haver-se avançat tot aplicant el minimalisme narratiu a la seva prosa memorialística...

Evidentment que no es tracta de negar l'execrable realitat secular de les desigualtats socials per raó de raça, dels abusos derivats de la sevícia masclista, dels fanatismes exacerbats per causa de la religió; com tampoc no es tracta d'obviar la recurrent presència de pulsions centrífugues dins un Estat unitarista monolíticament concebut, o la proximitat expositiva resultant d'una manca absoluta d'imaginació.

Allò que sí cal, però, és, en tot cas, no enjudiciar reductivament, autocomplaguts, el flux històric tal com voldríem que aquest hagués transcorregut d'acord amb paràmetres propis del nostre present, ben distints alguns, per sort, dels d'antany.

Per descomptat que ens hem de mirar el passat amb ulls del nostre present. Però només a fi i efecte de fer-nos, per contrast, millor cabal d'aquell. No pas per sotmetre'l, procustianament, a supòsits nostrats i hodierns del tot impensables quan aquell pretèrit no era tal, sinó l'única realitat actual i fluent.

Aquella noció de màxim de consciència possible, que Lucien Goldmann remetia a una classe social, a tota classe social, és igualment referible, de manera no menys pertinent, a una època, a qualsevol època.

Cadascuna d'aquestes –com d'aquelles, segons Goldmann– es mou dins d'uns límits més enllà dels quals hi ha tot de valoracions, d'explicacions i de creences que, per més irrenunciables que puguin semblar-nos a hores d'ara, ultrapassen de molt la capacitat de la tal època per fer-se'n càrrec, fins i tot simplement per afigurar-se-les.

En la pràctica del coneixement històric, i segons encertada observació d'Umberto Eco, importa llavors, en conseqüència, primer, comprendre; i, després, explicar. Només en acabat és que, si ens vaga, podem permetre'ns de justificar (o de recusar) i, encara més, de compartir (o de dissentir).

Jugar a dictar sentències perdonavides (o ni això: blasnavides, blasmaobres, blasmaèpoques) des d'una còmoda posteritat estant, tota autosatisfeta i panxacontenta, l'únic que denota és: mandra cognitiva, baixdesostrisme intel·lectual, llombrigolisme cronocèntric.

